

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

red. en sekr. h. pootlaan 242, alkmaar

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

adm.: merelhoven 273, capelle a.d. ijssel

Niemand is goed... dan God alleen

Een bekend verhaal: dat van de rijke jongeling. Maar het nog eens overlezen en overdenken waard.

Een jonge man, in aanzien bij zijn omgeving; heeft kennelijk veel geërfd van zijn ouders, hoe kun je anders zo jong al zo rijk zijn; leeft wetsgetrouw en staat bij iedereen goed aangeschreven.

En toch...

Hij kan zich tegen alle mogelijke risico's in dit leven wel verzekeren, maar hij is niet verzekerd van het eeuwige leven.

Je kunt je kinderen veel nalaten, maar dat niet.

Je kunt van je ouders veel erven, maar het eeuwige leven niet.

Dan doet hij het beste wat hij doen kan: hij gaat naar Jezus. En valt voor Hem op de knieën. Dat zal een schok gegeven hebben bij allen die het zagen! Met al zijn rijkdom op de knieën voor Jezus! Zo dat iedereen het ziet. Dat overkomt Jezus niet elke dag. Nikodemus kwam in de nacht, door niemand gezien, hij pakte een stoel en ging bij Jezus aan tafel zitten, om met Hem te discussiëren, maar hij viel niet op zijn knieën. Die rijke jongeman wel. Wat zullen de verwachtingen hoog gespannen zijn geweest! Zal dit een dag van grote blijdschap worden in de hemel?

„Goede Meester“, zo spreekt hij Jezus aan, „Wat moet ik doen om het eeuwige leven te beërven?“

Daar zal de Heer verguld mee geweest zijn, met zo'n mooie aanspraak, denken we. Nu, hij zal het wel goed bedoeld hebben, maar Jezus prikt er door en prikt dan meteen midden in het gezwel van deze ietwat gezwollen aanspraak.

„Waarom noemt ge Mij goed?“ vraagt Hij, „niemand is goed dan God alleen“.

Het zal je gezegd worden als respectabel kerkmens, als wetsgetrouw jood: niemand is goed, jij dus ook niet, er is er maar één goed: God.

De man bedoelde natuurlijk met zijn mooie begroeting niet te zeggen dat Jezus Gods Zoon en dus ook goed was. Zover was hij bij lange na nog niet.

Nee, hij ziet zichzelf als goed en geeft Jezus de eer, de onderscheiding, het „lintje“ van een „goede meester“ te zijn, die hem wellicht een eindje op weg kan helpen naar het eeuwige leven.

Maar Jezus kijkt hem aan en zegt: jij goed? ik goed? wat denk je wel? niemand is goed dan God alleen. Maar tegenover God, die alleen goed is, zijn wij allemaal maar waardeloze mensen!

Ziet u de ladder wankelen en kantelen? De ladder van „goed“, „beter“ en „best“, waarmee we omhoog denken te klimmen?

U kent dat wel: je vraagt aan iemand: hoe gaat het er mee? Zegt hij: goed maar op een toon, die je doet denken: er mankeert wat aan. En je vraagt: wat scheelt er dan aan? Zegt hij: ó het gaat wel goed, maar het kan beter. Denk je: 't is blijkbaar niet zo best met hem.

Zo staat het ook met die rijke jongeman. Hij is wel goed, maar het kan beter; en voor dat betere komt hij nu juist bij Jezus.

En daar krijgt hij te horen: vergeet het maar, vriend, dat je goed bent, niemand is goed, alleen God is goed. En tegenover God moeten we van de grond af opnieuw beginnen. De ladder is omgevallen. Door Jezus omgestoten. En nu van de grond af opnieuw beginnen.

Het kwaad van het humanisme is in deze wereld begonnen, toen de mensen goed wilden zijn en goed wilden doen — buiten God om.

Daarom heeft deze sympathieke jongeman het zo nodig door Jezus met God, die alleen goed is, geconfronteerd te worden.

Als Jezus hem dan op de geboden wijst, die hij toch wel zal kennen, antwoordt hij dat hij, die van jongsaf gehouden heeft. Dat lijkt ons kras en grootspraak. Toch is het dat niet. Want Jezus zag hem aan en kreeg hem lief. Als Jezus een mens aanziet, kijkt Hij dwars door die mens heen. Dan red je 't niet met een vrome smoes. Jezus ziet dat hij oprecht is en kreeg hem lief.

Dat laatste lezen we niet vaak van Jezus. O zeker wél, dat Hij door liefde gedreven in deze wereld is gekomen om zondaren te behouden. En ook dat Hij de zijnen heeft liefgehad tot het einde. Maar een enkele keer horen we van persoonlijke genegenheid. Hij heeft ook zijnspeciale vrienden gehad: Johannes, Maria, Martha en Lazarus... Mag Hij! Ja, dat mag Jezus van God en van ons. Hij doet er immers geen mens te kort mee!

En nu brengt God deze jongeman op zijn weg, die zo maar ineens Jezus' hart gewonnen heeft. Zou Jezus het humane niet liefhebben? Het is te weinig, het schiet tekort, maar zou Jezus het humane niet liefhebben?

De verwachtingen zijn wel hoog gespannen! Deze jonge man heeft alles mee, zelfs de liefde van Jezus. Maar juist deze liefde gaat de waarheid niet uit de weg, ook en juist de harde waarheid niet.

Dat zullen we de volgende keer zien.

En Jezus zeide
tot hem:
Wat noemt gij
Mij goed?
Niemand is goed
dan Een,
namelijk God.

(Markus 10 : 18)

H. DE JONG — AMSTERDAM

Een goed tegenwicht

Vóór mij ligt een boek, waarover ik graag in de rubriek Kerkelijk Leven iets wil zeggen, omdat er zich rondom de gedachte die erin wordt voorgedragen, inderdaad een stuk kerkelijk leven afspeelt en dat niet alleen bij ons. Ik bedoel het boek van dr W. J. Ouweneel „De ark in de branding” (Buijten en Schipperheijn, Amsterdam 1976). In het afgelopen najaar heeft de schrijver in Amsterdam een reeks avonden belegd, waarop hij, met name voor de jeugd op de middelbare scholen, gesproken heeft over het onderwerp dat hij ook in dit boek behandelt en dat ik nu maar aanduid als de verhouding tussen Bijbel en natuurwetenschap. Die avonden zijn een succes geworden. Wat heb ik daar veel ieugd gezien. Collega's trof ik daar met heel hun catechisanten-klas. Dr Ouweneel is een meeslepend spreker, die zijn zaken heel boeiend weet te brengen en een overvloed van gegevens voorschotelt. In de pauze een van mijn eigen catechisanten tegen het lijf lopend, vroeg ik hem, een jongen van vijftien jaar nog, naar zijn mening en verbazend evenwichtig kwam er uit wat ik in de titel hierboven verwerkt heb: Het is in ieder geval een goed tegenwicht tegen wat we op school horen. Een goed tegenwicht, zo denk ik er ook over. Er wordt buiten onze kring, maar ook wel onder ons, vrij fel gereageerd tegen de aanpak van dr Ouweneel en zijn medestanders. Dat kan ik, zodra we in details treden, ook wel begrijpen, want ik heb dan zelf ook mijn bedenkingen. Maar toch geloof ik dat dr O. in hoofdzaak een goede zaak bepleit, namelijk dat Bijbel en wetenschap het over dezelfde werkelijkheid hebben en dat we dus mogen zoeken naar overeenstemming tussen beide. De neiging bestaat bij velen om de Schrift, en dan wel vooral de eerste hoofdstukken van Genesis, niet langer op de geschiedenis, op wat gebeurd is, te laten slaan. In dat geval bestaat er dus helemaal geen conflict tussen Bijbel en wetenschap. Zelfs de mogelijkheid er toe ontbreekt, want ze raken elkaar niet eens. Maar met die voorstelling kan ik het onmogelijk eens zijn. Want het mag dan waar zijn, dat — om maar iets te noemen — de hoofdfiguur uit het paradijs-verhaal ha-adam, 'de mens', heet en dus eigenlijk een verzamelnaam draagt waarin iedereen, 'elkerlick', onverschillig uit welke tijd afkomstig, zich kan

Kerkelijk Leven

herkennen, — het is tegelijk waar dat deze 'ha-adam' in Gen. 5 de persoonsnaam 'Adam' draagt, waardoor hij inderdaad een van anderen te onderscheiden persoon is, de eerste van de zeer lange rij die na hem gekomen is. De Bijbel bedoelt wel degelijk óók historische berichtgeving te doen in de beginhoofdstukken van Genesis. Dat ben ik met dr Ouweneel gloeiend eens. Maar ik treed natuurlijk weer te vlug in de beoordeling. Laten we eerst eens een stukje proeven van de kost die dr O. ons voorziet. Eigenlijk heeft hij 't in zijn boek niet eens zo over de schepping, maar over de zondvloed. Door de bijbelse gegevens over de zondvloed als historische berichtgeving serieus te nemen meent hij veel verschijnselen in de aardkorst te kunnen verklaren zonder de hulp van een evolutie-theorie. Hij komt daarbij tot opmerkelijke stellingen, die ik op z'n minst interessant vind. Ik laat 'n aanhaling volgen, die ik om twee redenen koos. In de eerste plaats geeft ze een indruk van de kenmerkende dingen die dr O. te berde brengt. En in de tweede plaats komt er een zin in voor, naar aanleiding waarvan ik een schijnbaar futiele, maar toch scherpe vraag wil stellen. Het citaat is genomen uit een verband, waarin de schrijver nadenkt over de vraag hoe alle diersoorten tot Noach in de ark hebben kunnen komen. Het is duidelijk dat hij met deze vraag tot zijn liezen toe door de spot en hoon heen moet waden. Maar dit dapper en opgewekt doende komt hij dan op pag. 103/4 te schrijven: „Maar de vraag rijst, hoe we dan wél uit deze impasse geraken. Ik geloof dat de hele kwestie berust op een verkeerde vooronderstelling, en wel dat het aardoppervlak er vóór de zondvloed in grote lijnen net zo uitzag als vandaag. Dit is namelijk ondenkbaar. Als de zondvloed inderdaad wereldwijd was en verliep op de wijze zoals de Bijbel die beschrijft, dan moeten de uitwerking en gevolgen ervan zo immens katastrofaal geweest zijn, dat het totale aardoppervlak tot in zijn 'fundamenten' (de stollingsgesteenten) werd omgewoeld. Ik geloof dat die creationalistische geologen

(dat zijn aardkorstdeskundigen, die in 'creatio' d.i. schepping, in plaats van in evolutie geloven, H.d.J.), die tot de conclusie gekomen zijn dat een aanzienlijk deel van de afzettingsgesteenten in en kort na de zondvloed moeten zijn gevormd, in hoofdlijnen gelijk hebben... En als zij inderdaad gelijk hebben, dan kan er nauwelijks enig verband zijn tussen de geografie van vóór en die van ná de zondvloed. — Als zij bovendien daarin gelijk hebben, dat er vóór de zondvloed inderdaad een dicht watergewelf op de onderste luchtlagen rustte (ongeveer vergelijkbaar met de dampkring van Venus), dat moet er toen een zeer gelijkmatig klimaat geweest zijn over de hele aarde, zodat er waarschijnlijk helemaal geen poolstreken of woestijnen bestonden. Als we dan bovendien nog aannemen dat alle tegenwoordige continenten toen nog één continent vormden (en ook daarvoor zijn aanwijzingen), dan begrijpen we dat alle hierboven genoemde bezwaren tegen een wereldwijde bijeenverzameling der dieren geheel verval-

len...” Zoals gezegd, hier staan enkele kenmerkende ideeën bij elkaar, die in de rest van het boek natuurlijk breder uitgewerkt worden: de gedachte dat de wereldwijde zondvloed aansprakelijk moet worden gesteld voor allerlei onregelmatigheden in de aardkorst; de gedachte dat een soort waterkussen rond de dampkring (= 'de wateren die boven het uitspansel zijn' van Gen. 1:7) vóór de zondvloed zorgde voor een zeer gelijkmatig en zeer behagelijk klimaat, waarbij de mensen zeer oud konden worden. Bij de zondvloed is dan dit waterkussen als het ware leeg gelopen, doordat de 'sluizen des hemels' geopend werden (Gen. 7:11). De gedachte dat er aanvankelijk één aaneengesloten continent bestond, met de oceanen daarom heen, waar opnieuw de zondvloed verandering in zou hebben gebracht. Zeer kenmerkend is ook dat zo'n bijbelse term als de 'fundamenten der aarde' door dr O. verklaard wordt met een modern geologisch woord als 'stollingsgesteenten'. Dat doet mij uit de verte wat denken aan de gelijkstelling van het bijbelse 'naar zijn aard' (Gen. 1) met de 'soorten' in de biologie. Men is daar mee vastgelopen, als ik me niet vergis, en het voorbeeld zou daarom misschien een baken in zee kunnen zijn.

[Ik heb wel eens gedacht: zou dat 'naar zijn aard' uit Genesis 1 niet verklaard moeten worden in verband met het 'naar Gods beeld', dat van de mens gezegd wordt? Terwijl planten en dieren 'naar hun aard' zijn geschapen: zij hebben hun betekenis in zichzelf, is het bij de mens zo, dat hij met heel zijn bestaan verwijst naar God, zodat er zonder de Here

God erin te betrekken geen zinnig woord over hem te zeggen valt — een aanwijzing hoe hachelijk het met de zgn. neutrale menswetenschappen gesteld is?]

Maar nu die schijnbaar onbeduidende vraag. Die stel ik naar aanleiding van de zin, dat er nauwelijks enig verband kan zijn tussen de geografie van vóór en die van ná de zondvloed. Een ogenblik van de juistheid hiervan uitgaande, denk ik nu aan een verklarende opmerking die we in het paradijsverhaal tegenkomen. In Gen. 2:14 wordt van de Tigris gezegd, dat die ten oosten van Assur stroomt. Dat is exact de situatie zoals Israël die kende, toen het met de Assyriërs te maken had: oostelijk van de stad Assur stroomde de Tigris. Daarvan zegt de Bijbel dus dat dat vóór de zondvloed ook al het geval was. Moeten wij nu aannemen, dat enerzijds de zondvloed een zo diep ingrijpende gebeurtenis is geweest dat in de aardkorst op vele plaatsen werkelijk de onderste steen is boven komen te liggen, terwijl anderszijds zo iets oppervlakkigs als een rivierbedding intact gelaten is? Ik kan dat moeilijk geloven. Loopt dus dr O.'s werkwijze (de bijbelse gegevens op gelijke voet met de natuurwetenschappelijke behandelen) op dit detail niet vast?

Er is natuurlijk meer in te brengen tegen dr O. dan dit kleine punt. Maar het gaat niet om de veelheid, maar om de kracht van de argumenten. Daarom, uitgaande van deze bedenking, geloof ik te kunnen zeggen, dat dr O. bij heel zijn goede strijd om aan de historiciteit van de aanvangshoofdstukken in het boek Genesis vast te houden, te veel wil weten en daarom over zijn doel heenschiet. Hij zoekt naar overeenstemming tussen Bijbel en wetenschap en daarin val ik hem bij. Ik geloof ook dat hij zeer terecht inziet, dat het in de wetenschap en in 't bijzonder ter zake van de evolutie-theorie allemaal niet zo objectief toegaat als je dat misschien zou denken; dat er achter de natuurwetenschap wel degelijk een geloof, een ideologie als drijfveer zit, die bijvoorbeeld met behulp van een evolutieer korte metten wil maken met een verantwoordelijk begin van ons mensengeslacht, waarin niet maar iets fout *gegaan* is met ons, maar fout *gedaan* is door ons.

Aan de andere kant geloof ik dat dr Ouweneel te weinig rekening houdt met een manier van werkelijkheidsvoorstelling, een wijze van geschiedenisbeschrijving in de Bijbel, die wij weliswaar nog steeds niet precies kunnen omschrijven, maar waarvan wij wel kunnen zeggen dat de aanduiding 'zintuigelijk waarneembaar' ervoor op z'n minst ontoereikend is. Dat is behoedzaam gezegd. Ik hoop 't een volgende maal wat uit te werken.

De Bijbel in het gezin (3)

Heel wat ouders zitten met het probleem dat ze onvoldoende op de hoogte zijn met de vragen waarmee de jeugd thuis komt. De samenleving is zo ingewikkeld en de vraagstukken zo gecompliceerd, dat de ouders er soms nauwelijks weg mee weten. Hoe kun je de kinderen nog wegwijs maken en de Bijbel laten spreken in de praktische vragen? Dit zijn begrijpelijke vragen, uit de werkelijkheid geboren.

Toch kan hier een misverstand zitten.

Inderdaad moet een gezin vaak een leerschool zijn. Een belangrijk deel van de opvoeding is het geven van informatie over allerlei zaken. Maar laten we niet menen, dat daarmee het eigenlijke van de opvoeding is aangegeven.

Ik las eens deze uitspraak: „De zuiverste bijbelvertaling die ik gezien heb, was de manier waarop Gods Woord in het leven van mijn moeder gestalte kreeg”.

In dit prachtige woord ligt kort samengevat wat we met deze artikelen probeerden te zeggen.

Twee elementen, die van wezenlijke betekenis zijn voor de opvoeding in een christelijk gezin, komen hier duidelijk naar voren, of dit nu een „eenvoudig” gezin is of niet.

Ten eerste kan het Woord van God alleen dan tot zijn recht komen, als het metterdaad gelezen, overdacht en besproken wordt in gezinsverband. Dit is de kern van een opvoeding die naar God heen wijst. Dat heeft met geleerdheid of eenvoud niets te maken. Gods Woord is een macht in ieders leven, uit welk milieu hij ook komt.

De ouders dragen de verantwoordelijkheid ervoor, dat er tijd en gelegenheid komt voor gemeenschappelijke bijbelstudie en gesprek. Zij moeten ervoor zorgen, dat hun kinderen tijdens het opgroeien (en dat begint heel spoedig na de geboorte) eerbied, gehoorzaamheid en liefde voor God en Zijn Woord aanleren. Als hiermee ernst gemaakt wordt, is het van minder belang als vader en moeder niet zomaar pasklare antwoorden hebben op de lastige vragen, die de kinderen van buiten af meebrengen. Maar wel moeten zij gedurende de jaren van hun vorming en opvoeding van de ouders geleerd hebben, wat de Here heeft gezegd over Zijn schepping en over de plaats en de taak van de mens daarin, over Zijn bedoeling met Zijn wereld, over de zonden en mistoestanden die Hij straft.

En daartoe moeten ouders, die zelf geleerd hebben vroom te leven, in staat zijn.

Het kind kan, als de jaren van zijn opvoeding ten einde lopen, en het zelfstandig in de werkelijkheid komt te staan, zelf de weg vinden, omdat het de Weg van de Bijbel kent.

Het is niet de taak van de ouders een ombudsman of vraagbaak te zijn, aangenomen dat dit vandaag mogelijk is. Het ambt van ouders is met hun kinderen vanaf de vroegste jaren een vertrouwensband te smeden en samen intens te luisteren naar wat God te zeggen heeft. Als dit is nagelaten, loopt het vaak in de kritieke jaren van de pubertijd vast.

—o—

In de tweede plaats moet de Bijbel niet slechts gelezen worden, maar ook tot zijn recht komen. Dat betekent dat Gods Woord voor de kinderen vorm en gedaante moet krijgen, tastbaar en voelbaar wordt in de werkelijkheid om hen heen. Het moet aan hen voorgeleefd, voorgedaan en toegepast worden in en door de ouders. Gods wil moet voor de kinderen concreet worden uit wat hun ouders doen en zeggen. Dat is een mooie maar zware opgave voor christenouders.

Het vergt veel meer van hen dan trouw naar de kerk gaan (natuurlijk ook dat), dan het opleggen van geboden en verboden (hoe noodzakelijk dit ook kan zijn). Deze dingen schieten langs het eigenlijke heen, als de ouders niet meer doen dan dat.

Ouders zijn het instrument, waarvan God Zich bedient om Zijn Woord voor de kinderen tot een levende werkelijkheid te maken, en hen te leren hoe zij er in de praktijk mee moeten werken.

Een enkel voorbeeld ter illustratie.

Tijdens de bijbellectuur worden ook die gedeelten gelezen, waarin het geslachtelijk leven van de mens een duidelijke rol speelt. Bevruchting, zwangerschap en bevalling worden in de verhalen genoemd als normale verschijnselen in het leven van de mensen. Maar daar zijn ook de zondige hartstochten, als in de geschiedenissen van David en

Bathseba en van Amnon en Tamar. Voorbeelden van respect en onthouding zijn er ook, bijvoorbeeld in de wonderbare geschiedenis van Jozef en zijn verloofde Maria. Deze gedeelten worden gelezen en ook besproken. Vanzelfsprekend wordt in de bespreking rekening gehouden met de leeftijd van de kinderen, hoewel het goed is dat ze op jonge leeftijd het seksueel gedrag van de mens leren kennen als een zeer normale zaak.

Op deze wijze kan de seksuele vorming (dat is veel meer dan voorlichting) reeds op jonge leeftijd beginnen onder het licht van Gods Woord. De kinderen komen ook met vragen; de ouderen onder hen omdat ze in de vriendenkring bepaalde dingen horen en zien of omdat de televisie hun nieuwsgierigheid opwekte. Van meet af aan kunnen de ouders er zelf bij zijn, hetgeen lang niet altijd gezegd kan worden bij wat seksuele voorlichting heet buiten de deur, op straat of op school.

Wanneer de ouders op deze wijze gelegenheid hebben van stap tot stap hun kinderen te begeleiden, dan springt toch wel het geweldige verschil in het oog met de gang van zaken, die helaas maar al te vaak plaats vindt. Men komt dan plotseling tot de ontdekking, dat zoon- of dochterlief nodig seksueel moet worden voorgelicht, omdat bepaalde tekenen er op wijzen dat het bar nodig is. Het blijft dan vaak bij een schuchter gesprek, waarin wat feiten beschreven worden die de biologielaar allang verteld heeft. Maar van een echt geestelijke vorming, waarin met de feiten ook de geestelijke begeleiding meekomt, zodat het kind geleerd heeft zijn geslachtelijk leven te richten naar Gods normen, is dan natuurlijk geen sprake.

Maar de opvoeding vraagt nog meer.

De ouders moeten de kinderen de wil van God leren niet alleen door hun onderwijs. Dat is niet voldoende, als zij niet tegelijk de kinderen voorleven hoe een liefdesverhouding is. Dat is de geweldige betekenis van een gezin. Het is voor de kinderen een zegen van blijvende waarde als de ouders in hun houding — en in hun verhouding — open zijn naar de kinderen toe. Een teder gebaar, een omhelzing, de manier van spreken met elkaar, ook het boos zijn op elkaar en de manier van verzoening, het zijn alle dingen die wezenlijk zijn voor een leven van wederkerige liefde, en die een kind voor het leven vormen. Zo kan het onderwijs uit de Schrift wortelen in het gemoed en in het leven van de kinderen. Zo komt de Bijbel tot zijn recht in het leven van de ouders. Begrippen als barmhartigheid, vrijgevigheid, vergeving, zelfbeheersing, kunnen makkelijk aan de buitenkant van het leven blijven staan, als de kinderen ze niet ervaren en beleefd hebben uit het leven van hun ouders.

—o—

Toch blijft het een zware opgave de kinderen, die in aanraking komen met een veelheid van feiten en opvattingen, daarin zakelijk de weg te kunnen wijzen. Het vraagt behalve een dosis kennis een intensief meeleven met wat er in de samenleving gebeurt. En dat valt niet mee voor mensen, die alleen al aan hun dagtaak de handen vol hebben.

Ik geloof dan ook niet, dat de gezinnen daarin los van elkaar moeten opereren. Net zo min als het gewenst is dat de mens als enkeling door het leven gaat, maar steun moet zoeken in zijn medemensen, zo moeten ook de gezinnen niet proberen het alleen te klaren. Er zijn in de gemeente gaven genoeg. Laten we een dankbaar gebruik maken daarvan, en elkaar dienen met raad en steun. Het kan kan ook veel nut hebben, als onze bijbel- en gesprekskringen zich naast de noodzakelijke bijbelstudie gaan bezig houden met de bezinning op deze dingen en uitwisseling van ervaringen. Vooral ouders, die opgroeiende kinderen hebben, hebben hun vragen, die ze graag aan anderen voorleggen. Men kan ook met enkele gezinnen een paar goede tijdschriften of bladen nemen, of afspreken bepaalde artikelen uit de kranten te knippen voor gezamenlijke bespreking. Het gaat ook hier zoals met veel dingen: wie wil vindt altijd een weg.

Eén ding is zeker, dat inspanning, tijd en een stukje opoffering nodig zijn. Maar deze prijs is de christelijke opvoeding zeker waard.

—o—

Tot slot wil ik u graag enkele woorden doorgeven, die mevrouw Diermer-Lindeboom schreef in *Beweging* 76.

„Hoopgevend is, dat er in deze tijd zoveel jongeren zijn, die een zo levende relatie met de Heiland hebben gekregen, dat zij als een kanaal van Zijn liefde, deze naar de medemens kunnen doen doorstromen. Jonge mensen voor wie niet het veilig stellen van een inkomen met pensioen en een huis met allerlei gemakken het voornaamste is, maar die huwelijk en gezin mede dienstbaar maken ten bate van anderen. Met een gerichtheid op actualisering van het gezin in deze geest komt een straling terug naar ons leven en samenleven uit het religieuze perspectief, waarin de Bijbel huwelijk en gezin plaatst.

D. W. L. MILO — VIERHOUTEN

MENS EN DIER

In deze tijd, waarin de mensheid verder dan ooit van Gods wetten af staat, heeft de mens de grootste moeite met zijn verhouding tot God en de schepping. Het dier wordt vertroeteld en voorgetrokken boven de medemens; het dier wordt ook vernederd en vernield ten behoeve van de menselijke consumptie. Dezelfde mens, die God dood verklaart, vliegt de medemens aan, die het schepsel durft te doden. Want wie van God is vervreemd, is ook van de schepping vervreemd; kent zijn positie van rentmeester, onderkoning, ambtsdrager, niet meer.

Zo staat de „cultuurmens” vreemd en wantrouwend tegenover de jager. Niet eens neutraal, laat staat welwillend; eerder aggressief. Het is bon ton, om te keer te gaan tegen jagers, hierna moordenaars genoemd. Onze voorlichtende milieubeheerders (wie kucht daar?) hebben ons zo vaak en nadrukkelijk voorgerekauwd: dat de mens niet „mag moorden” — dat zelfs een jager enigszins onzeker wordt. Ons lijfblad „Dierenbescherming”, vroeger vakblad voor poesjes-vertroetelende oudere dames, vandaag op wetenschappelijke voet anti jacht gericht, schrijft zoveel onaangenaams over het „met genoeg doden” van weerloze beestjes, dat je geen hazebout meer door de keel kunt krijgen.

Een lid van de betreffende vereniging schreef onlangs in dat blad een ingezonden stuk met: „ik ben nu 30 jaar lid van de dierenbescherming en ik jaag 40 jaar — ik wil liever niet langer in uw blad beledigd worden.” Zo, dat was duidelijk en het opnemen waard. Een ander schreef: „als u zo tegen het doden van dieren bent als u schrijft, dan moet u wel vegetariër zijn. Bent u dat niet, verwijt mij jager dan verder niets. (A propos, ik ben wel vegetariër.)” Zo, dat was nog duidelijker. Er zijn ook andere kreten denkbaar. De jager komt in het defensief, wordt geïrriteerd, vervelend, gaat terugschieten. Tenslotte staat hij voor een goede zaak, die verdedigbaar is met vele waardevolle argumenten.

—o—

Al jaren bestaat de gewoonte bij De Nederlandse Jager, in het kerstnummer een hoofdartikel te plaatsen, dat de jagerij tegen de achtergrond van het christendom belicht. Vroeger schreef Anne de Vries meermalen dit artikel; ook de hoofdredacteur, de Wagenisgse ingenieur C. D. Grijns deed het graag, op zijn voortreffelijke manier; soms werden andere schrijvers hiervoor aangezocht — zo uw rubriekschrijver bijvoorbeeld, die zijn artikel dan tevens in Opbouw plaatste. In alle gevallen was het een krachtproef: de thema's van „vrede op aarde” uit de Schrift en „het genot van de jacht” uit de Jachtwet-1954 in één artikel onder te brengen.

Bizonder in het laatste kerstnummer slaagde redacteur Grijns er in, de twee thema's in een harmonische synthese te verenigen. Voordat u enkele citaten gaat lezen eerst dit. Het blad De Nederlandse Jager is uiteraard een „neutraal” vakblad voor jagers, waarvan een derde katholiek, een derde protestant en een derde niets heet te zijn. Het feit van een jaarlijks kerstnummer impliceert echter, dat het blad voor een kerstboodschap open staat; een kans, die door diverse schrijvers met graagte en overtuiging is gebruikt.

Zo. En laten we nu eens luisteren naar enkele citaten van „vader” Grijns.

„Jacht en wat in Bethlehem geschied is zijn twee zo ver uit elkaar gelegen zaken, dat zij, naar het schijnt, moeilijk met elkaar in verband te brengen zijn.”

Na een bespiegeling over de heilige Hubertus, „de felle jager, van Hogerhand tot de orde geroepen”, vervolgt hij:

„Oneindig groter dan het Hubertusverhaal en daarmee geheel onvergelijkbaar is de kribbe van Bethlehem. Want dat is het begin van de heilsgeschiedenis, van het Woord dat vlees geworden is; het Licht dat is gaan schijnen in de duisternis, maar dat door de duisternis noch is begrepen noch overmocht. En 'Gode zij dank' zeggen wij, ook als jager en met volle overtuiging.

„Ook als jager, door sommigen reeds voor aanzienlijk minder dan huichelaars gedoodverfd, omdat wij namelijk ter verontschuldiging van ons afschuwelijk bedrijf argumenten als goed nautur- en faunabeheer en andere goede zaken aanvoeren. Wat er van te zeggen, wanneer wij dan bovendien nog met vrome praatjes aankomen? Dan zijn we eerst recht hypocrieten!

„Voor een christen gaat het echter om de gewetensvraag: of hij het recht heeft de fauna niet alleen te bewonderen — maar er ook profijt van te trekken, als een herder van zijn kudde. En er op kundige wijze en volgens de regels van weidelijkheid van te oogsten en daarin zelfs behagen te scheppen; wat de wetgever noemt 'het genot van de jacht hebben'.

„Maar dan moeten wij wel de juiste instelling hebben, zoals wij alle goede gaven behoren aan te nemen uit de hand van God. Die ons als mens tot beheerder over de levende have dezer wereld heeft aangesteld en ons daarmee een bijzonder grote verantwoordelijkheid op de schouders heeft gelegd”.

Met instemming citeert de heer Grijns een zinsnede uit een gebed:

„De mens hebt Gij over dit alles aangesteld. Daarom bidden wij U, Heer: leer ons die macht ook goed te gebruiken; leer ons niet roekeloos met de natuur om te gaan, maar het evenwicht in Uw schepping te bewaren. Dan zal de aarde steeds meer naar haar voltooiing groeien”.

Na een volstrekte afwijzing van enerzijds een negatie van ons rentmeesterschap door velen — respectievelijk een verafgoding van de schepping anderzijds, gaat hij verder:

M. R. VAN DEN BERG — LEIDEN

JEREMIA

Eén land, één koning

Josia breidde zijn reformatische arbeid en de afbraak van de publieke afgodendienst ook uit tot het voormalige Tien-stammen-rijk. De Assyriërs waren te zwak geworden om daartegen nog iets te kunnen doen.

Bij Josia was zijn reformatische optreden in het gebied van het Tien-stammen-rijk gekoppeld aan de gedachte dat ook dat gebied tot het beloofde land behoorde. Nu de mogelijkheden er weer waren, probeerde hij het binnen zijn politieke invloedssfeer te trekken. Daar zat bij hem het ideaal achter: één land, onder één koning.

Wij krijgen uit de maatregel die Josia neemt, de indruk dat deze visie heel sterk bij hem leefde en dat hij streefde naar een herenigd rijk onder het davidische koningshuis. Dat was bij een man als Josia zeker ontsprongen aan Gods beloften en geïnspireerd door de verlossingsweg die God met zijn volk gegaan was.

Er was met dat visioen van het éne land onder de éne koning dan ook niets verkeerd.

Ook al weer zo'n 150 jaar geleden had Hosea geprofeteerd over het Tien-stammen-rijk, dat ze vele jaren zouden blijven zitten zon-

der koning en zonder vorst, zonder offer en zonder gewijde steen, zonder efod of terafim. Maar daarna zou er bekering komen en zouden ze Jahweh hun God zoeken en David hun koning (Hos. 3 : 4, 5).

Wat die terugkeer tot Jahweh betreft: die was door Joisa op gang gebracht doordat hij er de afgoderij en de kalverendienst uitroeide. Lag het niet voor de hand, dat nu ook de tijd gekomen was voor dat andere deel van de profetie, dat sprak over de terugkeer onder het davidische koningschap? Wat Josia deed, werd niet ingegeven door politieke machts-honger, maar was geïnspireerd door een bijbelse belofte. (Zie voor die belofte ook nog Ezech. 37 : 15-28 en Joh. 10 : 16.)

Misrekening

Hoewel Josia zich liet inspireren door een bijbelse belofte moeten we toch constateren dat hij daarbij geen oog had voor de tekenen der tijden, althans niet in voldoende mate.

Wat hij wel zag, was de afbrokkeling en aftakeling van het Assyrische Rijk. Ninevé viel. De profetieën van Nahum 2 en 3 en van Zefanja 2 : 13-15 en van Jesaja 30 : 31-33 werden vervuld. Wat kon dat anders betekenen dan dat nu ook de belofte van Hos. 3 vervuld zou worden en dat het moment voor het herstel van het davidische rijk was aangebroken? Maar Josia vergat op iets anders te letten. Wel lag Assur nu volgens Gods beloften op de knieën,

„In een dergelijke gedachtengang past de kerstboodschap niet. Want die is bestemd voor hen, die haar in ootmoed willen ontvangen. Omdat zij gebukt gaan onder de enorme verantwoordelijkheden, die zij nauwelijks kunnen torsen in hun worsteling tussen goed en kwaad; die hen voor moeilijke en onoplosbare vragen stellen al was het alleen maar de vraag naar het waarom, het vanwaar en het waarheen? Vragen, die ieder doordenkend mens wel stellen moet.”

Hij eindigde als volgt:

„Tot wie is de kerstboodschap het eerst in volle helderheid en duidelijkheid gekomen? Tot de herders in het veld in de klare nacht; gereed waren zij om de aanvallen van wolven en ander roofgedierte op hun schapen hardhandig af te slaan. Zij waren, niet gestoord door aards gewoel en gekrakeel, ontvankelijk voor het bovenaardse”.

„Lieve vrienden, dit is een vakblad en geen evangelisatiebode! De inhoud en betekenis van Kerstmis is van zo algemene bekendheid dat gij die, zo ge haar niet kende of haar negeerde, gemakkelijk te weten kunt komen.”

—o—

Toen de heer Grijnt deze overdenking ter perse zond, had hij juist zijn 80ste verjaardag gevierd. Hem was een kostelijke receptie aangeboden; door de jagersvereniging, door redactie en medewerkers van De Ned. Jager. Daarbij was ook uw rubriekschrijver — met machtiging van zijn kerkeraad, een kerkdienst verzuimende — genodigd. Er waren enkele goede speeches geleverd. En „vader” Grijns had ze alle met bescheidenheid, doch met vriendelijke gevatheid, beantwoord. Het

woord „dankbaarheid” lag voor in zijn mond. Hij schaamde zich zijn geloof in Jezus Christus niet!

—o—

Maar toen zijn kerstartikel verscheen, lag de heer Grijns, in een ziekenhuis opgenomen, op een operatie te wachten. Zijn laatste artikel bleek zijn testament te zijn. In het begin van dit nieuwe jaar is hij ons ontvallen. De krasse „vader” Grijns is niet meer.

Op een mooie winterse dag in januari hebben wij hem in Bilthoven begraven. Het sneeuwde zacht. Het hele park, bomen en graven, planten en struiken, lagen onder een witte lijkwade. En beloofden nieuw leven te goeder uur.

We waren met enige honderden in de kapel. Meer mannen in het groen dan mannen in het zwart. Een gereformeerd predikant hield een uitstekende toespraak over ons rentmeesterschap, over het voorrecht van onderkoning der schepping te zijn, over het geluk van het jagen, inclusief bewaken, voederen, beschermen en selecteren; ook over onze dankbaarheid en onze verantwoordelijkheid; ook over Gods majesteit, die ons in zo'n schepping plaatst en laat leven.

We zongen samen een paar verzen van psalm 89 — jawel, de mannen in het groen zongen goed mee. En aan het graf baden we samen het volmaakte gebed; vlak naast ons hoorden we de mooie bariton van onze meest populaire jachttekenaard hardop meebidden. Zo iets doet toch goed? En op enige afstand van de groeve blies een kleine groep jacht-hoornblazers de signalen 'Jacht Voorbij' en 'Haláli'.

Zelden hebben wij de harmonie tussen de jacht (= sluitstuk van verantwoord faunabeheer) en het christendom (= rentmeester-zijn) beter beleefd. En om ook u hierover aan het denken te zetten meenden wij u dit te mogen doorgeven.

HULP BIJ BIJBELSTUDIE

Maar in feite was het de stilte voor de grote storm.

Tekenen der tijden

maar er stond al weer een nieuwe wereldmacht klaar: Babel. Ook hield hij niet voldoende rekening met het feit dat de HERE de zonden van Manasse nog niet vergeven had (2 Kon. 23 : 26, 27). En verder vergat hij dat zowel Zefanja (hoofdst. 1) als Hulda (2 Kon. 22 : 15-20) en Jeremia gesproken hadden over Gods oordeel over Juda en Jeruzalem.

Voor dat alles had Josia geen oog. Het drong niet scherp tot hem door dat het volk weliswaar de offerdienst in de tempel weer nauwgezet in acht nam, maar zich in het dagelijkse leven niet tot de HERE bekeerd had en dat hij daarom niet op een herstel van Israël kon rekenen maar alleen op Gods oordeel.

Josia droomde van het beloofde land in hersteld verband. Maar hij realiseerde zich niet dat hij met zijn droom de HERE voor de voeten liep.

Jahweh wilde een heel andere kant uit. En Josia kon dat weten. De belofte van herstel was er wel en zou ook wel vervuld worden. Maar eerst zou het oordeel over Juda en Jeruzalem losbarsten.

Josia liet zich door de tijdelijke windstilte in de wereldpolitiek ertoe verleiden te denken, dat de tijd voor het herstel was aangebroken.

Josia deed wat wij allemaal op onze beurt wel eens doen: je zo vastbijten in een bepaald woord van God en daar zo door gegrepen worden, dat je je er gewoon blind op staart en andere woorden van God over het hoofd ziet. Zo kunnen ook wij wel eens dwars tegen Christus inlopen, terwijl we denken met Hem in de pas te lopen.

Zo kunnen ook wij de handen in elkaar slaan en bouwen aan een hersteld verband en elkaar beemoedigen met de woorden: De God van de hemel zal het ons doen gelukken, terwijl God zegt: het is geen tijd om te bouwen, maar om te breken. Daarom zullen we ons — juist ook als we ons optreden baseren op het Woord van God — steeds weer moeten afvragen: Brengen we wel alle gegevens in rekening? Of laten we een belangrijk deel ervan liggen?

Zo lieten de Thessanonicenzen zich zo door de belofte van Christus' komst beheersen, dat ze allerlei andere gegevens — zoals de grote afval en de komst van de antichrist — niet meer in rekening brachten. Daardoor kwamen ze tot een volkomen verkeerd optreden, zodat Paulus haastig corrigerend moet optreden (2 Thess. 2). Bij ons ligt het vaak precies andersom. Wij worden vaak zo in beslag genomen door de vraag hoe we een duurzame, hechte kerke-

lijke samenleving die de storm der tijden kan doorstaan, kunnen opbouwen, dat we de tekenen der tijden nauwelijks tot ons laten doordringen en Christus' komst niet werkelijk in rekening brengen. En dat voorbij leven aan de tekenen der tijden door het laten liggen van bijbelse gegevens, kan een erg riskante zaak zijn. Dat ondervond Josia.

Necho

Voor de mensen in Juda en Jeruzalem was de val van Ninevé en de afbraak van het Assyrische Rijk goed nieuws. Maar er was iemand anders die er niet zo mee ingenomen was.

Faraó Necho van Egypte voelde niets voor het verdwijnen van het Assyrische Rijk. Hij was bang voor de opkomende macht van Babel en voor de agressieve politiek van de babylonische koningen. Hij vond het veel veiliger als het verzwakte Assur als een buffer tussen hem en Babel bleef bestaan. En daarom ging hij met een leger op weg om het ineenstortende Assyrische Rijk te helpen en over te eind te houden. Toen Josia daarvan hoorde, aarzelde hij geen moment. Hij bracht onmiddellijk een leger in gereedheid en trok uit om Necho te onderscheppen en te dwingen naar zijn land terug te keren. Want de actie van Necho verstoorde zijn droom. Als Assyrië met behulp van Egypte op de been bleef, zou het wel eens kunnen zijn, dat er van een verenigd davidisch koninkrijk niets terecht kwam.

Dan zou Palestina namelijk onder assyrisch-egyptische invloed blijven. En dan bleef Josia's droom een droom.

Bij Megiddo ontmoeten de legers elkaar. Necho heeft haast. Elk oponthoud kan ten gevolge hebben, dat hij te laat komt om de assyrische bondgenoot nog daadwerkelijk te kunnen helpen. Daarom wil hij geen slag leveren met Josia. Hij is niet bang voor Josia's legertje. Hij twijfelt ook niet aan een overwinning. Maar hij wil gewoon geen tijd verliezen en bovendien zijn expeditieleger dat toch al zo'n zware tocht voor de boeg heeft, niet blootstellen aan verlies van manschappen. Want elk gevecht — ook al ben je zeker van de overwinning — kost nu eenmaal mensenlevens en gewonden.

Er is nog een beperkt aantal voorradig van de hulp bij bijbelstudie over het boek DANIEL

Prijs per ex. f 2,50; 5 ex. f 11,75; 10 ex. f 23,—; 25 ex. f 68,—

Te bestellen door overschrijving op giro 575663 t.n.v. G. de Kruijf, Waterhoenlaan 60, Zeist

De prijzen zijn **exclusief** portokosten

Portokosten voor 1 ex. f 1,20; tot 3 ex. f 1,70; tot 6 ex. f 2,75; tot 12 ex. f 4,—; tot 24 ex. f 5,—.

C. VEENHOF — KAMPEN

Geloof en Prediking

Verleden week citeerde ik een fragment uit een artikel van prof. Oosterhoff dat hij in De Wekker publiceerde onder de titel *Prediking en geloof*.

Ik nam toen over wat hij over de prediking zei. Nu wil ik laten afdrucken wat hij over het geloof opmerkte en daar nog wat nader op ingaan.

Prof. O. schreef over geloof het volgende:

Het geloof is dus niet de grond voor de zaligheid, maar het middel waardoor wij er deel aan ontvangen. En het geloof put zijn vrijmoedigheid en grond uit de beloften van het evangelie, die waarachtig en welgemeend zijn. Waar niet de rijke beloften van het evangelie gepredikt worden, wordt de vrijmoedigheid tot het geloof niet gewekt. Geloven is zo overweldigd worden door de beloften van het evangelie, dat het — zoals iemand het mij eens zei — gewoon niet meer mogelijk is niet te geloven. Dan is het geloof een heerlijke vanzelfsheid. En dat geloof werkt de Heilige Geest door de prediking van het evangelie.

Zeker, het geloof is het werk van de Geest. Maar de Geest werkt door de prediking van het evangelie.

Zo is het geloof geen wettische eis. Soms wordt het geloof als een nieuwe wet gepreikt. Dat is onjuist. Het geloof is de heerlijke door Gods evangelie gewerkte mogelijkheid, die van ons uit onmogelijk is. Terecht zegt Wisse dat het geloof een eis is „die tevens klinkt als een permissie.” Paulus zegt: wij bewegen de mensen tot het geloof. En dat is niet wettisch.

Geloven is iets waartoe wij door het evangelie worden ingewonnen. Tot het geloof worden we niet gedreven. We worden er toe getrokken. En nu laat ik Wisse nog weer even aan het woord. Hij zegt: „Zulk geloof verlaat zich geheel en al op het werk van een „Ander”. Wij worden zalig door „de gehoorzaamheid van een Ander, van onze Heere Jezus Christus; die deze gehoorzaamheid volkomen heeft volbracht”. „Als nu in de prediking met het oog daarop wordt aangedrongen tot geloof, is dit een heerlijke lokking tevens. Het is een eisch, maar ook een permissie, een lokstem tevens. Het is de boodschap: gij hebt niets, maar ge behoeft ook niets te hebben; alles is reeds in orde gebracht; gij hebt u op dat werk van dien Ander slechts te verlaten met uw gansche hart. Het is geloof in een volbracht werk, en staat tegenover alle zelfdoen”.

Heel mooi zegt Wisse hier dat de eis lokking tegelijk is. En de lokking eist aanvaarding, toestemming, inwilliging, overgave en dat is geloof. Ongeloof slaat de liefderijke belofte weg, gaat er in eigenwilligheid, vaak eigengemaakte vroomheid aan voorbij. Maar die eigengemaakte vroomheid is tenslotte ook verholde vijandschap, vergulde zelfhandhaving.

Het geloof rust op Gods beloften. Denk aan zondag 7 van de Katechismus. Door het geloof leer ik de beloften Gods aanvaarden, daaruit leven. Door het geloof in de belofte zie ik dat ik met al mijn zonden en ellenden een kind van God mag zijn.

Dat gaat natuurlijk niet buiten bevinding om. Maar die bevinding is vrucht van het geloof, geen grond. Hoe zou iemand kunnen geloven zonder een wondere, dankbare ervaring van Gods heil en ondoorgroondelijke zondaarsliefde?

Met dat geloof verwacht een mens niets van zichzelf. Hij weet zich in zichzelf zondaar voor God. Maar met Luther mag hij weten: zondaar en verlost tegelijk.

Zo is het geloof als een alles verbeurd hebbend zondaar steunend op Gods beloften en daarom met een vaste zekerheid, zich overgevend aan Gods onwrikbare liefde, in zijn evangelie ons beloofd. Maar dat is dan ook het evangelie, dat in al zijn volheid moet verkondigd worden. Niets mag de gemeente worden achtergehouden en vanuit dat geloof worden we geroepen tot nieuw leven, gaande in Gods wegen.

Wat Oosterhoff hier in navolging van Wisse over het geloof zegt is prachtig. Laat ik het maar eens mogen zeggen: zo heb ik het al meer dan veertig jaar in mijn prediking en onderwijs de mensen trachten voor te houden en op de ziel te binden.

Daarbij stonden mij altijd vooral twee Schriftplaatsen voor de geest.

De eerste is uit Gen. 15. We lezen daar het verhaal dat de HEERE naar Abram toekomt. Abram is moedeloos. Tien jaar geleden had de HEERE hem gezegd dat hij tot een groot volk zou worden. Maar er was daarvan nog niets gekomen. Hij en Sara waren al weer ouder geworden. En daarom was de geboorte van een kind zo mogelijk nog onmogelijker geworden! En als de HEERE na tien jaar tot Abram zegt: „Ik ben uw schild, uw loon zeer groot”, dan reageert Abram daar gelaten en moedeloos op met de woorden: „Och HEERE wat zult U me geven? Kinderloos ga ik straks dood en alles wat ik heb komt dan in bezit van mijn meesterknecht Eliëzer. Die heb ik tot mijn erfgenaam benoemd.”

Maar dan zegt de HEERE: „Nee Abraham die Eliëzer zal je erfgenaam niet zijn. Dat wordt je *lijfelijke zoon*.” En dan leidt God Abraham uit zijn tent naar buiten — het is blijkbaar nacht — en zegt tot Abram: „Kijk

nu eens naar de hemel. Zie je al die sterren, tel ze eens als je kunt! Zo talrijk zal je nageslacht zijn.”

Ik denk dat het toen wel een poosje stil zal zijn geweest. Abram zal wel zwijgend naar de sterren hebben gekeken. En misschien zal het wel gestormd hebben in zijn binnenste. God zegt zonder bewijs, zo maar, dat geweldige woord: *je krijgt een lijfelijke zoon*. Alle dokters zouden gezegd hebben dat dat onzin is. Abram heeft niets dan dit, om het zo te zeggen, naakte, kale woord van God, dat dwars ingaat tegen alle menselijke wijsheid, tegen de normale gang van de natuur, tegen Abrams eigen overtuiging! En dan gebeurt het wonderlijke. Nee, Abram zegt niets. Hij doet wat. Er staat letterlijk: *Abram hield God voor de betrouwbare*.

En dat is nu geloven! En dat blijft het door alle eeuwen: God voor betrouwbaar houden in zijn spreken tot ons in zijn Woord, in het Evangelie dat Hij zonder bewijs, zonder aanhaling, *menens* tot ons spreekt.

Dat is het eerste woord dat mij bij het nadenken over het geloof altijd in gedachten komt. Het tweede is Jer. 20:7. Dit woord werd gesproken in een onbeschrijflijk moeilijke tijd in Jeremia's leven. Jeremia is „aan het eind”, hij „ziet het niet meer zitten”. De mensen bespotten en honen hem. Hij moet als hij spreekt het uitschreeuwen, de mensen willen niet naar hem luisteren... En altijd moet hij spreken van geweld en onderdrukking. Het woord van God is voor hem dag en nacht tot een smaad geworden.

Maar dan opeens zegt hij het: „Gij hebt mij overreed HEERE, en ik heb mij laten overreden, Gij zijt mij te sterk geweest en hebt mij overmocht.” In een nieuwe vertaling staat het zo: „HEERE, gij hebt mij overgehaald — ik ben bezweken, Gij waart mij te sterk. Ik kan er niet tegen op?”

Dat is inderdaad een prachtige omschrijving van het geloof: het is overwonnen worden door Gods ondoorgroondelijke genade. Het is overwonnen door Jezus Christus die voor ons aan het kruis ging. Ons zondig leven werd zijn dood, zijn verschrikkelijke dood werd ons leven! En Hij vraagt nu niets anders dan dat wij geloven dat Hij dat ook voor ons heeft gedaan! En dat geloven dat is het wezenlijke van het geloof.

Je kunt dat zo verrukkelijk zien in het verhaal van de genezing van de verlamde die door zijn vrienden door het door hen opengebroken dak vlak voor Jezus werd neergelaten. Er staat dan dat zo merkwaardige woord dat Jezus hun geloof zag! Dat geloof zag Jezus in de verlamde en in heel het doen van de mannen die de verlamde het dak hadden opgesjouwd en dat hadden kapot gemaakt om die stakker maar bij Jezus te krijgen. En als je vraagt wat het geloof van deze mannen was, waarin het bestond dan kun je dat

Terloops...

Geloofszekerheid of zelfverzekerdheid?

Gereformeerde mensen hebben zich vaak heel erg druk gemaakt over de leér. Dat hoeft op zich zelf niet verkeerd te zijn, kan zelfs goed zijn. Zolang het inderdaad gaat over de vraag, hoe de levende God wil dat wij écht leven zullen. De leér is dan direkt verbonden met ons leven! De Here Jezus heeft er terecht op gewezen, dat Zijn Vader geen behagen heeft in mensen, die niet verder komen dan het roepen van „Vader, Vader...”. God wil mensen die Zijn wil doen. Als we zo over de leer, de wil van God spreken met elkaar, hebben we het niet over een stuk dogma, dat zweeft boven de werkelijkheid van ons dagelijks bestaan. Neen, dan wordt de leer een stuk van ons leven.

We zien het echter vaak anders.

Op verschillende manieren.

Veel christenen weten precies wat wel en wat niet goed is, wat wel mag en wat niet mag. Zij hebben het christelijke leven gebonden aan allerlei regels, maar ondertussen is het leven uit hun denken verdwenen. Ds Smit heeft hier pas in Opbouw ook nog op gewezen. Zo ontstaat er een brok wetticisme, waarbij het geloof wordt tot een soort optelsom van wel of niet uitgevoerde geboden of verboden. En dat is dan voor velen „geloofszekerheid”.

Zulke mensen gaan zich verschrikkelijk onzeker voelen, zodra er aan hun wetticisme „telraam” gerammeld wordt. Uit angst voor onzekerheid verschansen

zich in hun heilige huisjes. Ze willen vasthouden aan het oude omdat het nieuwe hen onbekend is, zonder zich daarbij af te vragen of het oude wel goed en het nieuwe wel echt verkeerd is. Geloofszekerheid heeft zo weinig of niets meer te maken met de vruchten van de Geest zoals de bijbel daarover spreekt. Dit soort zekerheid is eigenlijk een stuk zelf-verzekerdheid. Belangrijk daarbij worden: onze trouwe kerkgang, onze christelijke opvoeding, ons artikelen-schrijven, ons preken-maken enz.

—o—

Intussen wordt ons geloven tot een soort binnenvetertij, waarbij het praktisch handelen van minder of geen belang wordt geacht. We kunnen stoer gereformeerd doen en intussen onze broeder of niet-broeder negeren, maar de bijbel spreekt over goed doen aan alle mensen, in het bijzonder aan geloofsge-noten. Een zuster, die trouw een eenzame zuster in de gemeente bezoekt is even belangrijk of belangrijker (!) dan de ouderling of dominee die het vaak zo mooi weet te zeggen. De liefdevolle omgang met de naaste is voor God zeker zo belangrijk of belangrijker (!) dan het uit-het-hoofd-kennen van de halve Heidelbergse Catechismus.

—o—

Auke Jelsma, uit wiens boek Ommegang ik reeds iets aanhaalde, wijst in hetzelfde boek ook op deze dingen. De kerk „graaft zich soms te diep in uit angst voor de gevaren die haar van buitenaf bedreigen, zo diep zelfs dat zij tot haar taak op aarde niet langer in staat is maar enkel nog een lichtschuw bestaan leidt”. De predikant moet het aandurven

zijn hoorders deze schijn-veiligheid te ontnemen, „hij moet hun zekerheden ondermijnen”.

„Nu kan er een situatie ontstaan dat een predikant zich genoodzaakt voelt bepaalde vermeende zekerheden van de gemeente te ondermijnen, om zo de weg tot een werkelijk leven met Christus vrij te maken. Hij weet dat hij dan ergernis opwekt. Hij maakt je niet populair door het introduceren van een nieuwe omgang met Gods woord.

Een predikant mag wel vermanende woorden spreken. Dat wordt zelfs op prijs gesteld. Hij mag de mensen zelfs wel met zijn woorden striemen, als hij meent dat zij nog niet genoeg gedaan hebben voor de Heer. Dankbaar zullen zij zijn vermaningen in ontvangst nemen. Maar hij mag hen niet zeggen dat zij een last met zich hebben meegezeuld die God hen nooit had opgelegd. Hij mag niet zeggen dat hun inspanning verkeerd gericht is geweest. Het kost de meeste kerkmensen moeite genoeg aan hun verplichtingen te voldoen. Ze moeten veel missen van wat anderen wel hebben. Dat vinden zij niet erg. Ze hebben het met liefde gedaan. Maar zeg hen niet dat zij met hun leven op een verkeerd spoor zitten.”

De bedoeling van Jelsma is m.i. wel duidelijk. Het is de moeite waard nog even verder te lezen:

„Op een enigszins amusante wijze kwam ik in mijn eerste gemeente (Jelsma was toen predikant van de synodaal-gereformeerde kerk van Zaltbommel v.W.) met deze achtergronden in aanraking. Toen ik hier

enkele maanden was, ontstond er op de kerkeraad een gesprek over mijn prediking. De broeders waren niet geheel ontevreden. Ze begrepen dat zij van een drieëntwintigjarige niet veel meer konden verlangen. Wel preekte ik erg veel over de genade van God. De ouderlingen hadden meermalen de klacht gekregen dat er zo weinig over de zonde gepreikt werd. Misschien was het goed dat ik daar eens aandacht aan schonk. De mensen hadden er behoefte aan op hun zonden gewezen te worden.

In mijn onschuld nam ik dit letterlijk op. De gemeenschap leed inderdaad aan bepaalde zonden, dat had ik inmiddels wel gemerkt. Dus de eerstvolgende zondag heb ik het één en ander genbemd wat nog ontbrak aan een werkelijke gemeenschap der heiligen. Het regende klachten bij de kerkeraad. Dezelfde avond nog stond er iemand bij mij op de stoep die geen voet meer bij me in huis wilde zetten. Hij nam het niet dat in het openbaar gewezen was op iets waaraan hij zich schuldig had gemaakt. Toen een vreemdeling in alle onschuld op zijn plaats was gaan zitten, was hij namelijk woedend de kerk uitgelopen nadat hij eerst nog een tirade tegen de arme man afgestoken had. En inderdaad had ik ook iets gezegd over de wijze waarop de gemeenschap open stond voor buitenstaanders.

Toen begreep ik eigenlijk voor het eerst dat de trouwe kerkgangers wel aangespoord willen worden maar beseft niet willen horen dat zij op een verkeerde wijze kerk zijn.”

De volgende keer nog even verder.

P. C. van Wijk

in drie korte zinnen zó zeggen: Ze waren er rotsvast van overtuigd: Jezus kan helpen. Jezus wil helpen. En als je het Hem er om vraagt zal Hij ook helpen. Die drie zinnen zijn de kern van het geloof.

★ ★ ★

In de gereformeerde confessies staan prachtige dingen over het geloof. Een ding wil ik noemen. En wel wat er in de catechismus staat in de verklaring van het eerste gebod. Daarin wordt iets gezegd dat in dit verband onze volle aandacht verdient. Er wordt namelijk in gezegd dat de centrale inhoud van dit gebod bestaat in *het recht leren kennen van de enige ware God en het Hem alleen vertrouwen*. Ieder die de catechismus kent hoort onmiddellijk dat hierin teruggegrepen wordt naar wat in Zondag 7 over het geloof wordt gezegd! Dat wordt daarin immers omschreven als een *zeker weten* en een *vast vertrouwen*. Calvijn noemt het eerste gebod daarom ook het *gebod des geloofs*, het *gebod om te geloven*. Er wordt in de Catechismus precies hetzelfde gezegd als wat we in 1 Joh. 3: 23 lezen: „En dat is zijn gebod: dat wij geloven in de naam van Gods Zoon Jezus Christus.” Er is eigenlijk geen rijker woord over het geloof dan dit! Die God die éerst zegt: „Ik BEN de HEERE uw God die u uit het diensthuis der zonde en der slavernij heb uitgeleid”, die gebiedt mij onmiddellijk daarna in Hem te geloven! En dat zegt Hij die alléén het geloof geven kan! Zou Hij ons dit gebiedend ons voor de gek houden en ons het geloof niet willen geven? Is er iets groter denkbaar dan dat die God die eerst verzekert dat Hij ons lief heeft en die de Enige is die de ware liefde in ons hart kan werken, nu ook van ons vraagt, dat we Hem zullen liefhebben?

Volkomen terecht zegt Oosterhoff dat dit geloven niet buiten de bevinding om gaat. Maar het is ook volkomen juist dat hij er bij voegt dat die bevinding vrucht is van het geloof. Ik las deze dagen weer eens een van mijn meest geliefde boeken van Bavinck door, namelijk „De zekerheid des geloofs”. Hij schrijft daarin van de velerlei bevinding: „Zij zijn geen grond van het geloof en gaan er niet aan vooraf. Wie de leer der Schrift over de zonde niet gelooft en daarin geen openbaring Gods erkent, zal ook niet door schuldbesef getroffen en verslagen worden. Wie in Christus geen zaligmaker der wereld belijdt, zal in Hem geen verzoening voor zijn zonden zoeken. Wie aan de Heilige Geest niet gelooft, komt niet tot het smaken zijner gemeenschap. Wie het bestaan van God in twijfel trekt kan niet roemen in de vreugde, zijn kind en erfgenaam te zijn. In één woord, die tot God komt, moet geloven dat Hij is, en een beloner dergenen die Hem zoeken.” Dit kwam als van zelf in mij op toen ik het stuk van Oosterhoff las.

Over een radio-uitzending

Verleden week donderdag werd ik door een medewerker van de E.O. opgebeld met de vraag of ik wilde meewerken aan een uitzending in „Reflector” waarin het zou gaan over „het seminarie” en in verband daarmee over de zgn. „verwetenschappelijking” van de theologie. Ik weigerde pertinent. Ik zei ongeveer dit: In onze kerken is op wettige wijze, met overweldigende meerderheid van stemmen, een vorm van opleiding voor de predikanten gekozen, namelijk de studie in „Apeldoorn” met een door de kerken ingestelde begeleiding. Deze vorm van opleiding fungeert reeds jaren en naar mijn overtuiging voortreffelijk. Enkele jaren later hebben een paar broeders een, van de stichting uitgaand, seminarie in het leven geroepen. Ik heb daartegen ernstige bezwaren publiek ingebracht. Daarna heeft het „Convent van Kerken” een commissie benoemd om de gehele opleidingskwestie te bestuderen en daarover op een volgend Convent rapport en advies uit te brengen. Ik vind het nu mijnerzijds onbehoorlijk en onkerkelijk, terwijl deze commissie aan het werk is, iets — pro of contra — het seminarie te zeggen. De man van de E.O. hield evenwel aan en vroeg mij dan toch iets te zeggen over die „verwetenschappelijking” van de theologie. Ik stemde ten slotte toe, maar met de uitdrukkelijke verzekering dat ik zelf vooraf zou verklaren dat ik om de genoemde redenen niet over het seminarie zou spreken! De volgende dag heb ik mijn verhaal gedaan over „de verwetenschappelijking van de theologie”. Aan het eind daarvan stelde de interviewer mij de vraag hoe het daarmee in ons land stond. Ook daarover heb ik een en ander gezegd. En ik verklaarde daarbij ten slotte, dat de Theol. School van Apeldoorn en principieel en praktisch iedere verwetenschappelijking van de theologie afwijst en ook daarom mijn volle vertrouwen genoot. Na afloop zei ik dat ik verlangde dat nu mij gevraagd was over de huidige situatie van de theologie aan de bestaande inrichtingen voor hoger onderwijs iets te zeggen mijn opmerking over „Apeldoorn” in ieder geval moest worden uitgezonden. Ten gevolge van een communicatiestoornis onder de medewerkers van de E.O. zijn de beide door mij genoemde verklaringen niet uitgezonden. Mij bleek na een gesprek dat hier geen opzet achter school. In de uitzending werd door de presentator wel gezegd, ik citeer letterlijk: „De predikantsopleiding aan het nieuwe seminarie is in de Buitenverband-kerken overigens zeer omstreden. Veel kerkleden hebben er ernstig bezwaar tegen dat de mensen van het seminarie niet in het midden van de kerken, op een kerkelijke vergadering (hun plannen?) hebben neergelegd en bestaande uitspraken min of meer negeerden. Ook vallen er velen over dat de hogeschool

in Apeldoorn, van de Christelijke Gereformeerde Kerken te negatief wordt beoordeeld en in feite uitgeschaald wordt. Waardoor de contacten met deze kerk geschaad zouden kunnen worden. Ten slotte is ook het feit dat het seminarie uitgaat van een stichting en niet van de kerken zelf nogal wat buitenverbanders een doorn in het oog. Onder hen de Kamper-hoogleraar prof. Veenhof. Overigens deelt professor Veenhof de zorg van de oprichting van het seminarie over de gevaren van de overheersing van de theologische wetenschap in nog al wat predikantsopleidingen, zo wel vroeger als nu.” En daarna volgde een klein fragment van wat ik voor de microfoon gezegd heb. Zoals zij die deze uitzending beluisterden hebben gehoord was de hoofdmoot daarvan een vurig pleidooi van ds Blokhuis vóór het seminarie. Ik heb mij wat zijn toespraak betreft over in ieder geval drie dingen verwonderd.

1e. Hierover dat hij, zelf lid van de door het Convent van Kerken benoemde commissie dit betoog hield! 2e. Dat hij verklaarde „dat het seminarie erop gericht is te laten zien dat niet bepalend is de hermeneutische vragen rondom bijvoorbeeld Genesis, maar de inhoud van het boek. Dit is zonder meer een dwaze tegenstelling. Want in de hermeneutiek, de leer omtrent de wijze van uitleggen der Heilige Schrift, gaat het juist over de vragen hoe we de bijbel en ook hoe we het boek Genesis moeten uitleggen! Prof. Greijdanus gaf niet voor niets een boek over de hermeneutiek uit — „Schriftbeginselen over Schriftuitlegging”.

3e. Ik verbaasde mij ook dat ds Blokhuis zó maar beweerde dat Calvijn had voorgesteld „in zijn tijd, een hogeschool met drie docenten, één voor het Oude en één voor het Nieuwe en één voor de geloofsleer.” Feit is namelijk dat aan de academie die vooral op instigatie van Calvijn in 1559 in Genève werd opgericht vijf docenten werden benoemd. Voor de onderbouw: „voor de talen”, drie, één voor het hebreuws, één voor het grieks en één voor de „artes”, het latijn e.a. Dit waren de „professores publici”. Voor de bovenbouw, de eigenlijke theologie werden slechts twee professoren benoemd. Dat waren de „professores theologi”. Eén ervan, Calvijn, doceerde het Oude Testament, de andere, Beza, het Nieuwe. De geloofsleer, de dogmatiek, werd in het geheel niet gedoceerd. Evenmin als aan de universiteit in Wittenberg onder Luther! Pas toen deze universiteiten hun reformatorisch karakter begonnen te verliezen en daarin „verwetenschappelijking” optrad ging men er toe over ook de geloofsleer, de dogmatiek, te gaan doceren! Vgl. H. H. Kuyper De Opleiding tot de Dienst des Woords. 168. C.V.

JAARVERGADERING „OPBOUW”
zaterdag 26 maart
in de Jeruzalemkerk te Utrecht

M. DE JONGE — DEN HAAG

Vlammen aan de horizon (4)

Nog éénmaal iets over en uit het boek van Mink van Rijdsdijk. Op een zondagmorgen gaat Grit ter kerk in een kampong, ver weg van haar huis. Daar was een Soembanese predikant, die ze nog uit Holland kende. Hij had enkele jaren in Nederland gestudeerd. En als ze vóór de dienst even bij hem langs loopt, vertelt hij haar dat in de dienst het avondmaal gevierd zal worden en dat hij niet in het Indonesisch, maar in het Soembanese dialect van de streek preekt. Door dit bezoek-vooraf vangt de kerkdienst drie kwartier later aan dan normaal. Maar dat blijkt helemaal geen bezwaar te zijn. „Alle kerkgangers waren gekleed in hun eigen Soembanese dracht. Geen vrouwen met opgedirkte nylonjurken aan, maar sarongs met wit gesteven bloeses erop en grote schildpadden kwamen in het hoog opgemaakte haar, dat glom van de kokos waarmee ze het hadden ingewreven. De mannen droegen niet de „nette” westerse broek met een overhemd maar hadden een kain om hun lendenen, zoals ze dat overal op de pasars en in de adatkampongs had gezien. Bijna allemaal hadden ze een hoofddoek omgeknoopt. (...) De dominee ging de preekstoel op, die omhangen was met een prachtig gekleurde kain. Voor die preekstoel stond de avond-

maalstafel klaar, die bestond uit een stel aan elkaar geschoven wankel keukentafeltjes en gedekt was met een smoezelig laken. Erop stonden schalen van emaille, gebutst en gehavend en bedekt met heedoeken van verschillende dessins. De tinnen wijnen waren gedekt en het deksel zat met een touwtje aan het oor geknoopt. Het geheel maakte een droeve indruk, maar de kan die kennelijk van Hollandse origine was, moest toch iets van wijding overbrengen. (...) Er werd gezongen op een manier die ze nooit eerder had gehoord. De pendita zong op de kansel een regel voor en de gemeente herhaalde die. Het veroorzaakte een wonderlijk effect, wat versterkt werd door de sterk melodische klanken. Het zingen duurde lang en bleef zich in hetzelfde patroon van woorden en wijs aangeven en nazingen herhalen. Plotseling begreep Grit de bedoeling van deze methode. De hele gemeente die bestond uit kampongbewoners uit de verre omtrek was alfabeet en kon dus lied of psalm nooit uit een boek zingen. (...) Op het moment dat de dominee de theedoeken verwijderde van de emaille schalen, kwamen er vier, vijf honden kwispelstaartend op de broodlucht af. Grit genoot daarvan. Het was immers overal zo dat waar eten op tafel verscheen er ook direkt honden in de buurt kwamen. (...) De ouderlingen brachten het brood rond. Ze slopen op hun blote, bestofte voeten over de lemen vloer. Hoelang hadden ze moeten lopen om hier te komen? Grit zat met het stukje brood in haar hand en vroeg zich verwond af wat hier de gewoonte was. Ze wilde zich niet anders gedragen dan de

gemeente. Toen zei de pendita achter de tafel in zijn mooi barokke Nederlands heel zachtjes, maar goed verstaanbaar „Wij wachten hier op elkaar”. De gemeenschap der heiligen, dacht Grit. (...) De gamelle kan werd opgeheven. „De drinkbeker, die wij dankzeggend zegenen...” vertaalde ze de onverstaanbare klanken. Weer gingen de ouderlingen de kerk rond, kleine bekerkes op een groot blad behoeftzaam en voorzichtig uitdelend. Als later Joost en Grit hun dochtertje laten dopen, vragen ze de oude Liku op die zondag voorganger te zijn. En velen, die de relatie met de grootvader van Grit niet kennen, verwonderen zich erover. „De preek van de oude pendita was een rammelend geheel, een aaneenrijging van stoffige clichés en bovendien slecht verstaanbaar. Maar wat kon men anders verwachten van deze man, wiens talenten altijd al gering waren geweest en die nu nog de extra handicap van een tandeloze mond moest overwinnen?” Haar pake was één van de velen geweest, die de boodschap van het evangelie op Soemba hadden gebracht en zij mocht er die morgen iets van terugontvangen. „Er was een kern van geven en doorgeven gevormd, die zich nu manifesteerde in een ogenschijnlijk matige dienst, maar in feite een goddelijk wonder was.” En Liku zelf, „zoals altijd, als de emoties hem te veel werden, wiegde zijn hoofd op zijn tanige nek, tranen stroomden over zijn gezicht en meer dan een fluisterend uitgesproken formule kon hij niet uitbrengen.” Het zou een kleine moeite zijn nog veel meer uit het boek te citeren.

Dat stuk, of liever de stukken die Soemba zelf direkt betreffen, zijn bijzonder de moeite van lezen waard. De andere moet de lezer maar op de koop toenemen. De schrijfster brengt ons Soemba zó dichtbij, dat als we er morgen zelf naar toe zouden gaan, land en volk ons als bekenden tegemoet zouden kunnen komen. Op dat Soemba woont en werkt de familie Goossens. En vanuit Nederland mogen we dat werken steunen. Voor velen is Soemba vreemd. Hoe zou 't ook anders kunnen. Maar nu is er een populaire reisgids verschenen en we hebben er samen in gebladerd en er iets in gelezen. Met de bedoeling velen nieuwsgierig te maken, zodat ze zullen proberen het hele boek te lezen. En daarna — als U als gast door dat verre land gereisd hebt en weer thuisgekomen bent? Dan hebt U bruine broeders en zusters ontmoet. In hun nood. In de gebondenheid van het heidendom. Maar ook in hun verlost zijn, in hun strijd om-in-te-gaan. Niet diepgaand beschreven, maar wel zo, dat we met de periodieke informatie, die „De Nieuwsbrief” geeft, weten wat er op Soemba gebeurt. En daarvoor dan ook veel meer concreet kunnen. Dat bidden, persoonlijk, thuis aan tafel, en in de samenkomsten van de gemeenten, klimme op tot onze Vader in de hemelen. Hij alléén wil, „als onze Koning en aller dingen machtig, ons (en onze Soembanese broederschap) alles goeds geven; Hij heeft daartoe de wil en het vermogen. En dat alles, opdat daardoor niet wij, maar Zijn heilige Naam eeuwig geprezen worde.”

Kerknieuws

Enschede-Noord — Het scribaat der kerk berust thans bij de heer R. J. Nie-meijer, Rietmolenstraat 98, Enschede, tel. 053-315895.

Den Helder — Uit het Kort Verslag van de kerkeraadsvergadering d.d. 22-11-'76: „4) Een brief van de kerkeraad van wijk 1, van de Geref. Kerk (syn.) te Den Helder. Deze kerkeraad verzoekt, onder verwijzing naar het algemene streven tot samenwerking onder de Gereformeerde Gezindten, een bepaalde samenwerking tot onderwerp van gesprek te maken tussen enige leden van de beide kerkeraden (t.w. afzender en onze kerkeraad). Als voorbeeld voor deze (vorm van) samenwerking wordt genoemd het gezamenlijk evangelisatiewerk doen „in onze stad, waarin zoveel mensen niet geloven“. Besloten wordt tot een schriftelijk antwoord, waarin de raad zich bereid verklaart op dit verzoek om overleg in te gaan, met dien verstande, dat het te voeren gesprek een zuiver informatief karakter zal dragen.”

Bericht aan de kerkeraden — De Landelijke Vergadering van de kerken te Kampen 1976 besloot om de kerken tot 31 december '76 gelegenheid te bieden om opmerkingen en wensen kenbaar te maken met betrekking tot de redactie van de art. 34, 35, 37, 39, 40 van het Concept Akkoord voor Kerkelijk samenleven. De Commissie Funktionering Kerkverband overwoog, dat de kerken door de te late verschijning van deze besluiten

daarvoor nauwelijks gelegenheid hebben gehad. Indien de kerken daar behoefte aan hebben kunnen zij hun opmerkingen alsnog doen toekomen aan de commissie, tot 31 maart '77. Adres Commissie Funktionering Kerkverband: A. Kadijk, De Overloper 31 te Dronten.

Dank U voor dit nieuwe leven.

Dank U voor onze zoon.

Dank U dat Gij hem hebt gegeven.

Dat hij leven mag.

28 januari 1977

Theo Evert-Jan

Wij noemen hem *Theo*.

Eric en Dikkie van Gijssel

Sybeliusstraat 22, Almelo.

Zoekt U een goed en rustig pension-adres en niet duur?

Bel of schrijf dan naar

M. Koffeman-Neutjes,

Wijk 8-55 in URK, telefoon 05277-1610

b.g.g. 1422.

Drukkerij »Steenbergen«

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukkerij

ZEIST - TELEFOON 03404 - 12452

ONS VAKANTIEREISPLAN 1977

Chr. jongerenreizen

OOSTENRIJK

Onze vakantieboerderij staat in het mooie bergdorpje Schwarzenberg, in de provincie Vorarlberg, omringd door vele bossen. Door onze 20-jarige ervaring weten we, dat er veel animo is voor onze jongerenreizen. Daarom gaan we dit jaar nog meer reizen organiseren.

De boerderij biedt ons volop comfort (slaapvertrekken met bedden, douche's (warm en koud water), toiletten met wasbakken.

Bij de prijs is alles inbegrepen: verzekering, bustochten, enz.

De data zijn als volgt:

30 juni t/m 9 juli 1977	f. 450,—
11 juli t/m 22 juli 1977 (12 dgn)	f. 540,—
25 juli t/m 5 aug. 1977 — —	f. 540,—
8 aug. t/m 17 aug. 1977	f. 450,—
22 aug. t/m 31 aug. 1977	f. 450,—

Folders op aanvraag.

Aanmelden kampeider: J. Wijnsma,
p/a Grieneui 26, Nijkerk (Fr.)
post Metslauwier, telefoon 05192-293

ONS VAKANTIEREISPLAN 1977

Chr. reizen voor alleenstaanden

OOSTENRIJK

Ook gaan we reizen voor alleenstaanden (t/m 50 jaar) organiseren, in voor- en naseizoen.

Verblijfplaats: Schwarzenberg, in het Vorarlgebergte, omringd door vele bossen. Boerderij met douche's en toiletten.

De reis gaat per touringcar, 's morgens vroeg weg, 's avonds op de plaats van bestemming.

Bij de prijs is een extra verzekering inbegrepen o.a. tegen diefstal en ziekenhuiskosten.

De data zijn als volgt:

13 juni t/m 24 juni 1977 (12 dgn)	f. 525,—
9 sept. t/m 20 sept. 1977 (12 dgn)	f. 525,—

Folders op aanvraag.

Aanmelden kampeider: J. Wijnsma,
p/a Grieneui 26, Nijkerk (Fr.)
post Metslauwier, telefoon 05192-293

De kerkeraden van Chr. Ger. Kerk te Eindhoven en de Ger. Kerk (Vrijgem.) te Eindhoven willen hierbij predikanten attent maken op de binnenkort in het dagblad „Trouw“ te plaatsen advertentie waarin gevraagd wordt een

LERAAR GODSDIENSTONDERWIJS

voor het Prot. Lyceum te Eindhoven.

Zij die dit werk, mogelijk in combinatie met gemeentewerk en/of preekvoorziening, zouden willen verrichten kunnen zich in verbinding stellen met:

H. Moret, de Vlasroot 3, Valkenswaard, tel. 04902-6284 (Chr. Ger.) of M. S. Liefhebber, Argonautenlaan 5, Eindhoven, tel. 040-434094 (Ger. Vrijgem.)

Voor een goed doel hebben wij in de maand juli een

PERSONENBUSJE

nodig.

Wie zou ons daar, uiteraard tegen redelijke vergoeding, aan kunnen helpen?

Reakties graag aan M. H. T. Biewenga, Schuttevaerkade 9, Zwolle. Tel. (05200)-34002 (in de weekends)

DEN HAM (Ov.)

Temidden van moedernatuur nog

VAKANTIEHUISJES

te huur.

Tel. 05495-1617.

PLAATS

UW FAMILIEBERICHTEN
IN DIT BLAD!

**STICHTING
VERENIGDE
UITVAARTFONDSEN
IN NEDERLAND**

ONZE STICHTING MAAKT GEEN WINST

Ze is een Stichting, welke de gemeenschap wil dienen en het algemeen belang bij haar maatschappelijk streven als uitgangspunt neemt.

Een zestig jaar ervaring stelt haar in staat u een compleet pakket verzekeringen aan te bieden, met als sterkste troef haar lage premies, die gedurende de gehele looptijd onveranderd blijven.

Tevens verzorgt zij begrafenissen (ook voor nietverzekerden).

Voor inlichtingen kunt u zich wenden tot haar kantoor Enschede, Haaksbergerstraat 231 hoek Gettersingel, telefoon 053-31 95 35 - 32 36 93.

Kantooruren 8.30-12.30 - 13.30-17.00 uur.